

Robert W. Shuy, *Linguistics in the Courtroom, A Practical Guide*,
Oxford University Press, New York 2006.

Knjiga *Linguistics in the Courtroom, A Practical Guide* djelo je Roberta W. Shuya, profesora emeritusa lingvistike na Sveučilištu Georgetown. Autor na temelju svog dugogodišnjeg iskustva i rada na petstotinjak slučajeva donosi upute i savjete za one lingviste koji se bave ili se žele baviti primjenom lingvistike u pravne svrhe na način da ih angažiraju odvjetnici za provedbu lingvističkih analiza relevantnih za pojedine kaznene ili parnične predmete te da po potrebi svjedoče na sudu. Primjenom lingvistike u pravne svrhe bavi se forenzična lingvistika. Forenzična lingvistika je grana primijenjene lingvistike koja obuhvaća čitav spektar različitih područja kao što su: utvrđivanje autorstva, analiza vjerodostojnosti izjava i autentičnosti tekstova, forenzična fonetika, utvrđivanje plagijata, tumačenje na sudu i prevodenje pravnih tekstova, jezik i diskurs sudnice, jezična prava, svjedočenje eksperata za lingvistiku na sudu itd. Sam autor smatra kako je termin forenzična lingvistika suvišan jer se u gore navedenim slučajevima radi isključivo o primjeni lingvistike, tj. vrsti primijenjene lingvistike, no budući da se radi o općeprihvaćenom terminu, i sam se njime koristi u svojoj knjizi.

U prvom poglavlju, pod naslovom *First Steps*, autor u kratkim crtama definira forenzičnu lingvistiku te navodi koja se područja lingvistike i na koji način rabe u pravne svrhe. U sporovima vezanim za zaštićena imena tvrtki i proizvoda prvenstveno se primjenjuju znanja iz fonetike i leksikografije. U slučajevima kada je potrebno utvrditi jesu li imena određenih proizvoda toliko slična da kupce mogu dovesti u zabludu, zadaća forenzičnog lingvиста je utvrđivanje sličnosti ili različitosti glasova koji se rabe u imenima proizvoda. U slučajevima gdje je potrebna identifikacija govornika mogu se primijeniti znanja iz fonetike, morfologije, dijalektologije i sociolingvistike. Iako se utvrđivanje autorstva može provoditi i na temelju gramatičkih i pravopisnih pogrešaka te načina interpunkcije, smatra se kako je sintaksa pouzdaniji pokazatelj jer funkcionira na manje svjesnoj razini osobe koja je autor teksta. Znanja i spoznaje iz pragmatike najviše se rabe u kaznenim predmetima jer u njima namjera igra izrazito važnu ulogu. Bez obzira na činjenicu da lingvisti na osnovi pisanog ili govornog uzorka teksta ne mogu s apsolutnom točnošću utvrditi namjeru, pragmatička analiza, odnosno analiza pojedinih pragmatičkih funkcija, kao što su izravnost i neizravnost, strategije pristojnosti, može otkriti pokazatelje o postojanju ili nepostojanju namjere. U kaznenim predmetima vezanim za nudenje i primanje mita te za seksualno maltretiranje važna su znanja o govornim činovima, koja se primjenjuju i u sporovima oko načina tumačenja ugovora, u slučajevima diskriminacije i povrede autorskih prava. Autor posebno ističe činjenicu kako zadaća lingvиста leži isključivo u tome da iznese svoje objektivno stručno mišljenje, dok je porota ta koja donosi konačnu odluku. Dio prvog poglavlja posvećen je načinu kako se postaje forenzični lingvist. Autor navodi kako je pored lingvističkih znanja i doktorata iz lingvistike potrebno imati objavljene znanstvene i stručne radove iz područja lingvistike relevantnih za odre-

deni pravni predmet kako bi forenzični lingvist mogao svjedočiti na sudu u svojstvu svjedoka eksperta. On zastupa stajalište kako forenzični lingvist ne mora ujedno biti i pravni stručnjak te kako nije potrebno posebno proučavati forenzičnu lingvistiku jer je ona isključivo primjena lingvističkih znanja u pravne svrhe. Potrebno je jedino usvojiti način na koji lingvist surađuje s odvjetnicima te naučiti kako raditi i svjedočiti kao ekspert za lingvistiku, čemu je i posvećen značajan dio knjige.

Drugo (*Starting a Practice*), treće (*Doing Business*), četvrto (*Working with Attorneys*) i peto poglavlje (*Analyzing the Data*) donose praktične upute i savjete o tome na koji način započeti bavljenje forenzičnom lingvistikom, s kojim odvjetnicima i kako uspješno surađivati, kako im objasniti rezultate provedenih lingvističkih analiza, kako se ponašati za vrijeme rada na slučaju te koje materijale iskoristiti i kako ih analizirati. Autor preporuča suradnju isključivo s odvjetnicima koji traže lingvističku analizu dokaznog materijala bez obzira na to što će ona pokazati, a ne i s onim odvjetnicima koji unaprijed navedu koje rezultate analize očekuju. Nakon što forenzični lingvist prihvati određeni slučaj, izrazito je važno zadržati objektivnost i nepristranost, a lingvistička analiza mora biti jednaka bez obzira na to koja ga je strana angažirala. Glavna zadaća forenzičnog lingvиста prilikom utvrđivanja autorstva i identifikacije govornika jest određivanje najvažnijih karakteristika uzorka i karakteristika relevantnih za identifikaciju, odnosno utvrđivanje. Problem koji se pritom javlja leži u činjenici kako uzorci na osnovi kojih se vrši identifikacija, odnosno utvrđivanje, obično nisu iste vrste kao uzorci za usporedbu. Materijali koje forenzični lingvist najčešće dobiva na analizu u kaznenim predmetima uključuju audio i videozapise tajno snimljenih razgovora optuženika, transkripte tih razgovora, optužnicu, nalog za premetačinu, zakonske odredbe koje se primjenjuju u tom slučaju, policijske izvještaje o kontaktima s optuženikom, pisane izvještaje svjedoka, audio i videozapise policijskih saslušanja, transkripte tih saslušanja, pisane izvještaje sa saslušanja te pisane tekstove vezane uz počinjeni zločin, kao što su primjerice prijeteća pisma, oprostajna pisma i slično. Za analizu navedenih materijala uglavnom se rabe znanja iz analize diskursa, semantike, pragmatike i fonetike, no to prvenstveno ovisi o prirodni kaznenog predmeta. Kada se radi o parničnim predmetima, materijali za lingvističku analizu obuhvaćaju žalbu, odgovor na žalbu, iskaze svjedoka, ugovore, oglase, zakonske odredbe i propise vezane za pojedine slučajeve, upute za rukovanje proizvodima, tekstove upozorenja s proizvoda, korespondenciju vezanu za slučaj, dok se za njihovu analizu u većini slučajeva primjenjuju znanja iz semantike i analize diskursa. Prilikom iznošenja rezultata analize odvjetniku, poželjno je izbjegavati stručne termine, a ako to nije moguće, nakon stručnog opisa provedene analize potrebno je sve ponoviti tako da i osobe koje nisu školovani lingvisti to mogu shvatiti.

U šestom poglavlju *Writing Reports* autor ukratko prikazuje način pisanja izvještaja nakon provedene lingvističke analize jezičnog materijala. Takvi izvještaji sadržavaju kratke opise kvalifikacija forenzičnog lingvиста, definiciju lingvistike i opis onih grana lingvistike koje su iskorištene u analizi te rezultate provedene analize uz tvrdnje i dokaze koji potkrepljuju navedene rezultate. Važno je naglasiti da takvi izvještaji u pravilu moraju biti koncizni i kratki, bez dugih i detaljnih objašnjenja. Zadatak je odvjetnika suprotne strane da prili-

kom davanja iskaza ili svjedočenja forenzičnog lingvиста postavlja pitanja o izvještaju i rezultatima provedene analize na koja onda forenzični lingvist po potrebi može odgovoriti opširnije i uz navođenje pojedinosti koje nisu spomenute u izvještaju.

Sedmo poglavlje *Being Deposed* opisuje postupak davanja iskaza te donosi niz korisnih i praktičnih uputa forenzičnim lingvistima. Budući da se davanje iskaza znatno razlikuje od načina komunikacije na koji su oni navikli, tj. od predavaonice gdje lingvist ima kontrolu nad situacijom, prilikom davanja iskaza potrebno se pridržavati takozvanog načela LUPA. To znači da je potrebno pažljivo saslušati (*listen*) pitanje do kraja, ne pokušavajući pritom sam unaprijed predvidjeti kraj pitanja. Važno je potpuno razumjeti (*understanding*) pitanje, a pritom posebnu pozornost treba obratiti na supoziciju koja se vrlo često nalazi u zavisnom dijelu rečenice. Prije davanja odgovora slijedi kratka stanka (*pausing*) kako bi odvjetnik, ako je potrebno, imao dovoljno vremena za ulaganje prigovora. Na kraju dolazi odgovor (*answering*) koji se mora odnositi na postavljeno pitanje. Pritom se preporuča poseban oprez i prisebnost prilikom odgovaranja na pitanja koja sadržavaju priložne oznake: nikada, uvijek, nigdje, i na jesno–niječna odnosno niječno–jesna pitanja.

Središnje mjesto osmog poglavlja pod nazivom *Giving Testimony in Direct Examination* posvećeno je kriterijima za prihvaćanje svjedočenja eksperata na američkim sudovima, odnosno takozvanim Daubertovim kriterijima. Prilikom analize dokaznog materijala moraju se primjenjivati provjerene metode koje su prethodno objavljene i podvrgnute stručnoj recenziji te metode koje su opće-prihvaćene u relevantnim akademskim krugovima. Lingvistika kao znanost zadovoljava sva tri gore navedena kriterija, no, problem predstavlja četvrti kriterij koji definira primjenu metoda za koje se može odrediti stupanj pogreške te za koje postoje standardi za kontrolu provođenja te metode. Kako se u forenzičnoj lingvistici pretežno rabi metoda komparacije, postoji mogućnost da forenzični lingvist ne bude prihvaćen kao svjedok ekspert na sudu. Dio poglavlja donosi praktične savjete za one forenzične lingviste čija su svjedočenja prihvaćena na sudu, što uključuje način ponašanja i odijevanja u sudnici, način oslovljavanja suca te način iznošenja rezultata lingvističke analize. Autor posebno ističe važnost objašnjavanja složenih ideja i koncepata na dovoljno jednostavan način tako da ih mogu razumjeti i nelingvisti, odnosno sudac i porotnici.

Deveto poglavlje *Cross-Examination Testimony* opisuje postupak unakrsnog ispitivanja svjedoka u kojem za razliku od izravnog ispitivanja (u kojem prevladavaju pitanja otvorenog tipa koja svjedoku daju mogućnost dužih odgovora) prevladavaju da–ne pitanja i pitanja koja počinju upitnim riječima na koja je potrebno precizno i kratko odgovoriti. Budući da autor smatra kako hipotetska pitanja predstavljaju najveći problem za svjedoke eksperte, on u ovom poglavlju navodi konkretne primjere takvih pitanja te moguće odgovore na njih.

Deseto poglavlje pod nazivom *Ethical Issues* posvećeno je etičkoj problematici bavljenja forenzičnom lingvistikom. Autor posebno naglašava kako forenzični lingvist prilikom analize dokaznog materijala ne zauzima stranu, već kako rezultati njegove analize moraju biti jednaki bez obzira na to koja ga je stranka u postupku angažirala. Osim toga forenzični lingvist mora znati od-

rediti za koje je slučajeve zaista osposobljen te posjeduje li dovoljno lingvističkih znanja za preuzimanje određenog pravnog slučaja.

U jedanaestom poglavlju *Using Your Experience to Write Articles or Books* autor želi potaknuti forenzične lingviste na objavljivanje stručnih i znanstvenih radova te knjiga o svom iskustvu u radu na pravnim predmetima. Budući da se radi o relativno mladoj grani lingvistike, forenzična lingvistika je otvorena za različite pristupe primjeni lingvistike u različitim vrstama kaznenih i parničnih predmeta.

Dvanaesto poglavlje *Using Your Experience to Teach Courses* posvećeno je prednostima navođenja primjera iz forenzične prakse u podučavanju lingvistike. Autor smatra da ona učilišta i sveučilišta koja se ne boje izaći izvan tradicionalnih okvira lingvistike mogu korisno upotrijebiti usku povezanost forenzične lingvistike s kriminalistikom, ekonomijom, psihologijom, sociologijom i pravom te na taj način stečenim znanjem unaprijediti i samu lingvistiku.

Knjiga završava poglavljem *Some Useful Books for the Forensic Linguist's Library* koje donosi popis glavnih knjiga iz područja forenzične lingvistike koje bi prema autorovu mišljenju svaki forenzični lingvist trebao posjedovati. Te su knjige razvrstane prema tematici koju obrađuju, što uključuje bibliografije, priručnike uvodnog karaktera, zbirke radova iz forenzične lingvistike, knjige koje se bave pravnim jezikom, jezikom sudenja i sudaca, jezikom i kaznenim pravom, jezikom i građanskim pravom, jezikom administracije, jezikom manjina, jezikom i prijevarom, jezikom u slučajevima seksualnog zlostavljanja djece te utvrđivanjem autorstva i identifikacijom govornika. Na kraju knjige nalazi se indeks pojmova, a na kraju prvog, petog, sedmog i jedanaestog poglavlja prijedlozi za daljnje čitanje, tj. za produbljivanje znanja iz određenih područja.

Iako se autoru može zamjeriti činjenica da se njegova knjiga više bavi pravnom tematikom, a manje lingvističkim vještinama i znanjima potrebnim za bavljenje forenzičnom lingvistikom, knjigu svakako valja preporučiti svima onima koji se već bave ili se žele baviti forenzičnom lingvistikom jer predstavlja nešto drugačiji pogled na tu disciplinu. Autor naime smatra kako za bavljenje forenzičnom lingvistikom pored tradicionalnih lingvističkih znanja nije potrebno stjecanje posebnih znanja iz forenzične lingvistike, nego je potrebno naučiti na koji način u svojstvu svjedoka eksperta za lingvistiku uspješno svjedočiti na sudu i surađivati s odvjetnicima. Smatram da se u bavljenju forenzičnom lingvistikom ne smije zanemariti ni jedan gore navedeni aspekt, a kako se radi o relativno mladoj disciplini, vrijeme će pokazati u kojem oni omjeru moraju biti zastupljeni. Upute i savjeti navedeni u ovoj knjizi ne mogu se naravno u potpunosti prenijeti na hrvatske prilike jer se hrvatski pravni sustav razlikuje od onog u SAD-u, ali mogu poslužiti kao smjernice za sastavljanje sličnog priručnika za one lingviste koji se u Hrvatskoj žele baviti forenzičnom lingvistikom na način opisan u ovoj knjizi.

Lucia Miškulin Saletović